

**CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU
STUDII UNIVERSITARE**

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 1/9

**FACULTATEA MEDICINĂ
PROGRAMUL DE STUDII 0912.1 MEDICINĂ
CATEDRA DE FILOSOFIE ȘI BIOETICĂ**

APROBAT

la ședința Comisiei de asigurare a calității și
evaluării curriculare în Medicină

Proces verbal nr. 1 din 16.09.21

Președinte, dr. hab. șt. med., conf. univ.

Suman Serghei

APROBAT

la ședința Consiliului Facultății Medicină nr.1

Proces verbal nr. 1 din 21.09.21

Decanul Facultății, dr. hab. șt. med., conf. univ.

Plăcintă Gheorghe

APROBAT

la ședința Catedrei de filosofie și bioetică

Proces verbal nr. 02 din 16.09.2021

Șef catedră, dr. hab. în filos., conf. univ.

Ojovanu Vitalie

CURRICULUM

DISCIPLINA BAZELE COMUNICĂRII MEDICALE

Studii integrate

Tipul cursului: **Disciplină obligatorie**

Curriculum elaborat de colectivul de autori:

Ojovanu Vitalie, dr. hab. în filos., conf. univ.

Rubanovici Ludmila, dr. în filos., conf. univ.

Banari Ion, dr. în filos., lect. univ.

Eșanu Anatolie, dr. în filos., conf. univ.

Chişinău, 2021

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 2/9

I. PRELIMINARII

Valoarea și necesitatea disciplinei *Bazele comunicării medicale* pentru medicii este determinat de diversele situații lipsite de claritate și precizie cu care lucrătorul medical se confruntă în activitatea sa. Dificultatea respectivă, de obicei oscilează între ce este bine și ce este rău, ce este corect și ce nu este corect, ce este normal și ce este anormal în procesul de comunicare medicală. Ritmul intens care i se impune medicului în practică face să nu realizeze că se confruntă cu multiple greutăți ce implică abilități de comunicare eficientă cu pacientul, colegii de breaslă și cu societatea. Un lucru este cert, că un stil de comunicare personal bine conturat profesional și formarea unor calități morale ce dictează un comportament adecvat în situațiile dificile din activitatea profesională, vă contribui la sporirea satisfacției pacientului, verticalitatea medicului și nu în ultimul rând la îmbunătățirea calității actului medical.

În contextul noilor cerințe de pregătire profesională al viitorului medic se realizează cursul *Bazele comunicării medicale* înaintat și recomandat pentru toate specialitățile din sistemul sanitar.

În dorința de a crea o atmosferă comunicațională eficientă și a unui comportament echilibrat nu este suficient doar de cunoștințe medicale specializate, dar și de cunoștințe care redau condiția reală de complexitate al relațiilor dintre medic și pacient. Raportul medicului cu pacientul presupune în primul rând abilități de comunicare eficientă formată în temeiul naturii umane, un comportament moral între medic și pacient, medic și echipa medicală, medic și societate, fundamentat pe esența ființei umane și nu pe aparențele accidentale ce deseori ori survin în actul medical.

Cursul *Bazele comunicării medicale* are scopul să eficientizeze exersarea profesiei medicale, să formeze viitorului lucrător medical simțul responsabilității ca om și ca specialist; să-și creeze propriul stil comunicațional în concordanță cu menirea nobilă a profesiei de medic.

• Misiunea curriculumului (scopul) în formarea profesională

De a prezenta mediciniștilor cunoștințe și tehnici de comunicare acompaniate de un suport moral profesional, precum și însușirea unor abilități de înțelegere a condițiilor specifice în care se desfășoară actul comunicațional medical, care să asigure o comunicare pentru schimbarea comportamentului părților implicate în relațiile medicale.

• **Limbile de predare a disciplinei:** română, rusă, engleză, franceză.

• **Beneficiari:** studenții anului I, facultățile de Medicină 1 și 2.

II. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Codul disciplinei	U.02.O.013		
Denumirea disciplinei	Bazele comunicării medicale		
Responsabili de disciplină	dr. hab. în filos., conf. univ. Ojovanu Vitalie dr. în filos., conf. univ. Rubanovici Ludmila dr. în filos., lect. univ. Banari Ion dr. în filos., conf. univ. Eșanu Anatolie		
Anul	I	Semestrul	2
Numărul de ore total, inclusiv:	90		
Curs	15	Lucrări practice	-
Seminare	30	Lucrul individual	45
Forma de evaluare	E	Numărul de credite	3

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 3/9

III. OBIECTIVELE DE FORMARE ÎN CADRUL DISCIPLINEI

La finele studierii disciplinei studentul va fi capabil:

• **la nivel de cunoaștere și înțelegere:**

- procesul de comunicare și funcțiile comunicării;
- tehnici de comunicare în crearea unor relații funcționale medic-pacient;
- criterii comunicaționale eficiente în actul medical calitativ;
- diverse situații de manifestare a barierelor de comunicare în relația medic-pacient;
- modele de comunicare eficientă, tehnici de ascultare activă pentru profesarea reușită;
- structura și calitatea conflictului, cauzele care pot genera conflicte în actul terapeutic;
- componentele unei comunicări pentru schimbarea comportamentului cu risc pentru sănătate.

• **la nivel de aplicare:**

- tehnici de comunicare intra și interorganizaționale, în vederea integrării optime în echipa medicală;
- competențe de descifrare și aplicare a metacomunicării în practica medicală;
- tehnici specifice de depășire a clivajelor în comunicarea medicală;
- elementele de comunicare eficientă în relația medic-pacient;
- principalele strategii de soluționare a conflictelor la nivel interpersonal, personal și social;
- elemente de comunicare interculturală în relația medic-pacient.

• **la nivel de integrare:**

- modalități de comunicare în condițiile activității medicale;
- cunoștințe pentru organizarea sau reorganizarea propriului stil de comunicare în medicină;
- cunoștințe și abilități de depistare a surselor de bariere în comunicarea;
- abilități de depășire a barierelor comunicaționale din medicină;
- teoria comunicării interculturale în dialogul cu pacienții din diferite etnii;
- integrarea strategiilor și tehnicilor de comunicare pentru schimbarea comportamentului cu risc pentru sănătate.

IV. CONDIȚIONĂRI ȘI EXIGENȚE PREALABILE

Cunoștințe elementare din domeniul comportamentului, elocinței, etichetei, comunicării necesare aplicării în practica medicală pentru a eficientiza implicațiile individuale în optimizarea actului medical, precum și a evidenția factorii comportamentali de risc pentru sănătate.

V. TEMATICA ȘI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR

Cursuri (prelegeri), lucrări practice/ lucrări de laborator/seminare și lucru individual

Nr. d/o	TEMA	Numărul de ore		
		Prelegeri	Lucrări practice	Lucru individual
1.	Comunicare: definiții și funcții.	2	6	8
2.	Comunicare medicală. Nivelurile comunicării medicale.	2	4	6

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 4/9

Nr. d/o	TEMA	Numărul de ore		
		Prelegeri	Lucrări practice	Lucru individual
3.	Metacomunicare și diferențe culturale.	2	4	6
4.	Bariere și clivaje în comunicarea medicală.	2	4	6
5.	Conflictul – element constitutiv esențial al comunicării.	2	4	6
6.	Comunicarea interculturală și prezența acesteia în activitatea medicală.	2	4	6
7.	Comunicarea pentru schimbarea comportamentului cu risc pentru sănătate.	3	4	7
		15	30	45
Total		90		

VI. MANOPERE PRACTICE ACHIZIȚIONATE LA FINELE DISCIPLINEI

- Cunoașterea și aplicarea în practică a comunicării profesionale medicale.
- Implementarea capacităților de studiere obiectivă și eficientă a situațiilor complicate în relațiile cu pacientul, rudele acestuia, colegii de serviciu, comunitatea locală cauzate de prezența problemelor de comunicare.

VII. OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI UNITĂȚI DE CONȚINUT

Obiective	Unități de conținut
Tema 1. Comunicare: definiții și funcții. <ul style="list-style-type: none"> ● să definească derularea procesului de comunicare, funcțiile comunicării; ● să cunoască diverse tehnici de comunicare utile în crearea unor relații funcționale medic-pacient; ● să demonstreze eficacitatea actului comunicațional în diverse situații profesionale; ● să aplice tehnicile de comunicare intra și interpersonale, în vederea integrării optime în echipa medicală; ● să integreze cunoștințele pentru a organiza sau reorganiza propriul stil de comunicare.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Noțiunea de comunicare. Definiții terminologice. 2. Modele teoretice ale comunicării. Elemente constitutive ale procesului comunicării. 3. Funcții ale comunicării. 4. Psiho-logica comunicării. Tipurile de personalități și manifestările individuale ale acestora.
Tema 2. Comunicare medicală. Nivelurile comunicării medicale. <ul style="list-style-type: none"> ● să definească rolul comunicării eficiente în practica medicală; ● să cunoască specificul și importanța comunicării medicale în stabilirea relației cu pacientul, echipa medicală și societatea; ● să integreze componentele esențiale ale	<ol style="list-style-type: none"> 1. Semnificația comunicării în activitatea medicală. Tipuri de comunicare medic-pacient. 2. Comunicarea în dependență de tipurile de pacienți. 3. Comunicarea în echipa medicală: medic, asistent, bioetician, preot, psiholog, psihiatru, asistent social,

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția:

09

Data:

08.09.2021

Pag. 5/9

Obiective	Unități de conținut
comunicării terapeutice: confidențialitatea, dreptul de a fi informat, complianță la tratament, etc.	pacient. 4. Importanța comunicării în sănătatea publică.
Tema 3. Metacomunicare și diferențe culturale.	
<ul style="list-style-type: none"> • să definească valoarea și impactul metacomunicării în actul medical; • să cunoască principiilor metacomunicării și a importanței acesteia în practica medicală; • să integreze înțelegerea și interpretarea mesajului pacienților; • să deprindă abilități de utilizarea limbajului corporal în comunicarea cu pacienții; • să evalueze adecvat cunoștințele despre metacomunicare în funcție de cultura vorbitorului.	<ol style="list-style-type: none"> 1.Noțiunea de metacomunicare. 2.Descifrarea limbajului verbal al metacomunicării. 3.Limbajul paraverbal. 4.Comunicarea extraverbală. 5.Tipuri de comunicare nonverbală: postura trupului, mimica și gestică. 6.Comunicarea extraverbală. 7.Interacțiunea dintre comunicarea verbală și nonverbală. 8.Elemente de programare neurolingvistică.
Tema 4. Bariere și clivaje în comunicarea medicală.	
<ul style="list-style-type: none"> • să definească conceptul de bariere în comunicare, cauza apariției și clasificarea lor, sintetizarea principalelor tipologii ale barierelor de comunicare; • să cunoască diverselor situații de manifestare a barierelor de comunicare în relația medic-pacient, modele de comunicare eficientă, tehnici de ascultare activă; • sa demonstreze tehnici specifice de depășire a barierelor în comunicare; • să aplice principiile metacomunicării ca model de depășire a barierelor în comunicare; • să integreze abilități de depășire a barierelor comunicaționale din medicină.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Conceptul de barieră în comunicare, cauza apariției 2. Tipologia barierelor de comunicare 3. Bariere de comunicare la nivel interpersonal și intercultural. 4. Bariere în comunicarea medic-pacient. 5. Comunicarea eficientă și ineficientă. Tehnici și forme de ascultare activă.Feedback-ul. 6. Elemente ale ascultării active: formularea întrebărilor, parafrizarea, sumarizarea și oferirea de feedback. 7. Modalitate de a rezolva dificultățile de comunicare în relația medic-pacient.
Tema 5. Conflictul – element constitutiv esențial al comunicării.	
<ul style="list-style-type: none"> • să definească structura și calitatea conflictului; • să cunoască cauzele care pot genera conflicte și sa demonstreze abilități în soluționarea conflictelor; • să aplice managementul conflictului prin prisma bioeticii, atribuind un rol pozitiv prin condamnarea faptelor imorale și amorale; • să integreze cunoștințe și abilități de depistare a surselor de conflict din practica medicală.	<ol style="list-style-type: none"> 1.Conceptul de conflict și conflictologie. Caracteristica conflictului. 2. Structura conflictului: obiectul conflictului, părțile conflictului, mediul înconjurător și cerințele conflictului, interpretarea subiectivă a conflictului și elementele sale individuale. 3. Tipologia conflictelor. 4. Strategii de rezolvare a conflictelor. 5. Aspectul etic al conflictului.
Tema 6. Comunicarea interculturală și prezența acesteia în activitatea medicală.	
<ul style="list-style-type: none"> • să definească procesul de comunicare interculturală, a diferitor tipuri de comunicatori	<ol style="list-style-type: none"> 1.Conceptul de cultură și comunicare interculturală. 2.Multiculturalitate, interculturalitate,

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 6/9

Obiective	Unități de conținut
interculturali; • să cunoască surse de gafe interculturale în comunicarea medicală; • să aplice structural dialogul intercultural; • să integreze teoria comunicării interculturale în dialogul cu pacienții din diferite etnii.	transculturalitate. 3. Etnocentrismul în contextul comunicării interculturale. 4. Elemente structurale ale comunicării interculturale. 5. Surse de gafe în comunicarea interculturală. 6. Comunicarea interculturală medic-pacient.
Tema 7. Comunicarea pentru schimbarea comportamentului cu risc pentru sănătate.	
• să înțeleagă cunoștințele necesare depistării, în procesul comunicării, a comportamentelor deviate și nocive; • să demonstreze capacități comunicațional-comportamentale pentru întreținerea unui dialog medic-pacient cu scopul anihilării sau diminuării deprinderilor respective; • să integreze proiectarea, susținerea și evaluarea unui discurs adaptat criteriilor de prevenire a comportamentelor deviate sau nocive; • să integreze strategii și tehnici de comunicare pentru schimbarea comportamentului cu risc pentru sănătate.	1. Rolul comunicării în schimbarea comportamentelor umane. 2. Comunicarea cu persoanele ce au o conduită deviantă. 3. Strategii și tehnici de comunicare pentru schimbarea comportamentului uman. 4. Comunicare pentru schimbarea comportamentului nociv pentru sănătate.

VIII. COMPETENȚE PROFESIONALE (SPECIFICE (CS) ȘI TRANSVERSALE (CT)) ȘI FINALITĂȚI DE STUDIU

✓ Competențe profesionale (specifice) (CS)

- CP1. Executarea responsabilă a sarcinilor profesionale cu aplicarea valorilor și normelor eticii profesionale, precum și prevederilor legislației în vigoare.

✓ Competențe transversale (CT)

- CT1. Autonomie și responsabilitate în activitate.
- CT2. Comunicarea eficientă și abilități digitale.
- CT3. Realizarea abilităților de interacțiune și responsabilitate socială.
- CT4. Dezvoltare personală și profesională.

✓ Finalități de studiu

La finalizarea studierii unității de curs studentul va fi capabil:

- să distingă componentele unui act comunicațional eficient;
- să identifice caracterul vertical moral al omului pentru a profesa cu succes medicina;
- să păstreze echilibrul emoțional și moral în situațiile profesionale dificile;
- să stabilească sursele de greșeli întâlnite în cursul desfășurării relației medic și pacient;
- să ia decizii constructive în situații conflictuale fie cu pacienții, fie cu colegii de serviciu;
- să perfecționeze tehnicile și strategiile, tipurile și modelele de comunicare în activitatea profesională și în viața cotidiană;
- să aprecieze valoarea și necesitatea unei comunicări bazate pe principii etice în realizarea actului medical;

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 7/9

- să caracterizeze conduitele deviante și nocive pentru a promova un mod sănătos de viață.

IX. LUCRUL INDIVIDUAL AL STUDENTULUI

Nr.	Produsul preconizat	Strategii de realizare	Criterii de evaluare	Termen de realizare
1.	Lucrul cu cartea și TIC.	Lucrul sistematic în biblioteca și mediataca. Explorarea surselor electronice actuale referitor la tema pusă în discuție.	1. Calitatea judecăților formate, gândirea logică, flexibilitatea. 2. Calitatea sistematizării materialului informațional obținut prin activitate proprie.	Pe parcursul semestrului
2.	Referat.	Analiza surselor relevante la tema referatului. Analiza, sistematizarea și sinteza informației la tema propusă. Alcătuirea referatului în conformitate cu cerințele în vigoare și prezentarea lui la catedră.	1. Calitatea sistematizării și analizei materialului informațional obținut prin activitate proprie. 2. Concordanța informației cu tema propusă.	Pe parcursul semestrului.
3.	Analiza studiului de caz.	Alegerea și descrierea studiului de caz Analiza cauzelor problemelor apărute în studiul de caz. Prognosticul cazului cercetat. Deducerea rezultatului scontat al cazului.	1. Analiza, sinteza, generalizarea datelor obținute prin investigație proprie. 2. Formarea unui algoritm de cunoaștere în baza concluziilor obținute.	Pe parcursul semestrului.

X. SUGESTII METODOLOGICE DE PREDARE-ÎNVĂȚARE-EVALUARE

• Metode de predare și învățare utilizate

Prelegerea constă într-o expunere interactivă a conținutului de bază a cursului.

Seminarul și activitatea extraauditivă a studentului presupune aplicarea a unui șir de metode după cum urmează: conversația euristică, problematizarea, brainstorming, lucrul în grup, studiul individual, dezbaterile, rezolvarea situațiilor de problemă, joc de rol, studiul de caz.

• Strategii/tehnologii didactice aplicate (specifice disciplinei)

Studiul textelor de documente; jocurile de rol; studiul de caz; instruirea asistată de calculator.

• Metode de evaluare (inclusiv cu indicarea modalității de calcul a notei finale)

Curentă: control frontal sau/și individual prin:

- ✓ evaluarea nivelului de implicare a studenților și calității acestora în realizarea sarcinilor curente;
- ✓ evaluarea răspunsurilor (argumentelor și deciziilor studenților) la întrebările situațiilor de problemă sau studiilor de caz;
- ✓ evaluarea lucrării de control.

Finală: Examen.

Proba finală (examenul) constă dintr-un test în scris în sistemul SIMU cu complement simplu și compus.

Răspunsurile se apreciază cu note de la 0 până la 10 în conformitate cu regulamentele naționale de evaluare a cunoștințelor și competențelor. Media anuală se formează din suma tuturor notelor împărțită la numărul de note acumulate.

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția: 09

Data: 08.09.2021

Pag. 8/9

Nota finală va fi calculată din nota medie anuală (coeficientul 0,5) și nota la proba finală (coeficientul 0,5).

Modalitatea de rotunjire a notelor la etapele de evaluare

Grila notelor intermediare (media anuală, notele de la etapele examenului)	Sistemul de notare național	Echivalent ECTS
1,00-3,00	2	F
3,01-4,99	4	FX
5,00	5	E
5,01-5,50	5,5	
5,51-6,00	6	
6,01-6,50	6,5	D
6,51-7,00	7	
7,01-7,50	7,5	C
7,51-8,00	8	
8,01-8,50	8,5	B
8,51-9,00	9	
9,01-9,50	9,5	A
9,51-10,0	10	

Nota medie anuală și notele tuturor etapelor de examinare finală (asistate la calculator, testare, răspuns oral) - toate vor fi exprimate în numere conform scalei de notare (conform tabelului), iar nota finală obținută va fi exprimată în număr cu două zecimale, care va fi trecută în carnetul de note.

Neprezentarea la examen fără motive întemeiate se înregistrează ca "absent" și se echivalează cu calificativul 0 (zero). Studentul are dreptul la 2 susțineri repetate ale examenului nepromovat.

XI. BIBLIOGRAFIA RECOMANDATĂ:

A. Obligatorie:

1. Ojovanu V. (coord.). Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică). Suport de curs. Chișinău: CEP Medicina, 2016.
2. Dumitrașcu Dan L. Comunicare medicală. Curs pentru studenții la medicină. Cluj-Napoca: Editura Medicală Universitară „Iuliu Hațieganu”, 2013.
3. Fica Simona, Minea Liudmila. Ghid de comunicare și comportament în relația cu pacientul. București: Editura Universitară „Carol Davila”, 2008.
4. Spinei Angela. Comunicare și comportament. Chișinău: Medicina, 2005.

B. Suplimentară:

1. Dicționar de Filosofie și Bioetică. Chișinău: Medicina, 2004.
2. Birkenbihl Vera F. Semnalele corpului. Cum să înțelegem limbajul corporal. București: Gemma Pres, 1999.
3. Campbell Alastair, Gillett Grant, Jones Gareth. Medical ethics. Oxford: Oxford University Press, 2006.
4. Cole Thomas R., Carlin Nathan S., Carson Ronald A. Medical humanities. An introduction. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
5. Cornelius Helena. Știința rezolvării conflictelor. București: Ed. Știința și Tehnica, 1996.
6. Cosman D. Psihologie Medicală. Iași: Ed. Polirom, 2010.
7. Dinu Mihai. Comunicarea. București: Editura științifică, 1999.

CD 8.5.1 CURRICULUM DISCIPLINĂ PENTRU STUDII UNIVERSITARE

Redacția:

09

Data:

08.09.2021

Pag. 9/9

8. Guillemont A., Laxenaire M. Anorexie mentale et boulimie. Le poids des facteurs socioculturels. Ed. Masson, 1994.
9. Hogan Kevin. Depășește cele 8 obstacole în calea comunicării. București: Editura Amaltea, 2006.
10. Jung C. G. Descrierea tipurilor psihologice. București: Ed. Anima, 1994.
11. Jung C.G. Despre formarea personalității. În: Psihologie individuală și socială. București: Ed. Anima, 1994.
12. Legea cu privire la exercitarea profesiei de medic (Nr. 264 din 27.10.2005). În: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=313062>.
13. Marinescu A. Codul bunelor maniere astăzi. București: Ed. Humanitas, 2002.
14. Munteanu D. Politețe și bună cuviință. București: Ed. Ramida, 1992.
15. Pascu Rodica. Comunicare interculturală. Sibiu: Editura Universității "Lucian Blaga", 2007.
16. Pasecnic V. Psihologia imaginii. Chișinău: Știința, 2006.
17. Pease Allan, Garner Alan. Limbajul vorbirii. București: Ed. Polimark, 1994.
18. Popa-Velea O. Științele comportamentului uman. Aplicații în medicină. București: Ed. Trei, 2010.
19. Prutianu Ștefan. Manual de comunicare și negocieri în afaceri. Vol. I. Comunicarea. Iasi: Editura Polirom, 2000.
20. Râmbu Nicolae. Comunicare interculturală. Suport de curs universitar. În: Comunicare socială și relații publice. Iași: Editura Universității "Al. I. Cuza", 2007, p.167–218.
21. Rogoza L. Etică și Deontologie medicală. Brașov: Editura Universității TRANSILVANIA, 2006.
22. Smith Stephen W. End-of-life decisions in medical care: principles and policies for regulating the dying process. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
23. Мягков И.Ф., Вокров С.Н., Чаев С.И. Медицинская психология. Москва: Логос. 2003.